

Západočeská univerzita v Plzni

Ústav umění a designu

Diplomová práce

KNIHA PRO

Marta Janoušková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Ústav umění a designu

Oddělení designu

Studijní program Design

Studijní obor Ilustrace a grafický design, specializace Ilustrace

Diplomová práce

KNIHA PRO

Marta Janoušková

Vedoucí práce: Doc. akad. mal. Mikoláš Axmann

Oddělení výtvarného umění

Ústav umění a designu Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Marta Janoušková

Obsah

1 MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE.....	1
2 TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY.....	5
2.1 Volba tématu.....	5
2.2 Autorská kniha.....	6
3 CÍL PRÁCE.....	8
4 PROCES PŘÍPRAVY.....	9
4.1 Kniha pro?.....	9
4.2 Výsledná volba.....	10
4.3 Sběr podkladů.....	11
4.4 Rodinné album	13
5 PROCES TVORBY.....	15
5. 1. Koncepce knihy.....	15
5. 2. Ilustrace.....	16
5. 3. Přepis a redigování rukopisů.....	17
5. 4. Grafická úprava knihy.....	18
5. 5. Leták.....	20
6 TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA.....	21
6.1 Kresba tužkou	21
6.2 Digitalizace kreseb.....	21
6.3 Fotografie.....	21
6.4 Sazba knihy a typografie.....	21
6.5 Použité papíry.....	22
6.6 Tisk knihy.....	23
6.7 Vazba knihy.....	23

7 POPIS DÍLA.....	24
7.1 Kniha.....	24
7.2 Leták	25
7.3 Předání knihy a portrétování.....	26
7.4 Originály kreseb.....	26
8 PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR.....	27
9 SLABÉ STRÁNKY.....	29
10 SILNÉ STRÁNKY.....	30
11 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	31
1) <i>Knižní a periodická literatura</i>	31
2) <i>Internetové zdroje</i>	32
12 RESUMÉ.....	33
13 SEZNAM PŘÍLOH.....	34

1 MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE

Počínaje bakalářskou prací a v průběhu následujícího magisterského studia pod vedením doc. akad. mal. Mikoláše Axmanna na oboru Ilustrace a grafický design, specializace Ilustrace jsem se seznámila s řadou vyjadřovacích prostředků sloužících „ilustrací“ v nejširším smyslu slova. Obzor mi rozšířila roční stáž na oboru Vizuelní komunikace na Královské dánské akademii výtvarných umění, škole architektury, designu a konzervování v Kodani. Zde jsem měla možnost konfrontovat svou dosavadní tvorbu v mezinárodním prostředí instituce, která vychází z tradice severského designu. Vyzkoušela jsem si pracovat s již ověřenými prostředky v jiných kontextech, pod odlišným vedením a tím nalézat nové způsoby a formy vlastní tvorby. Obohacena nadhledem jsem si začala uvědomovat vysokou hodnotu vedení, kterého se mi do té doby od doc. akad. mal. Mikoláše Axmanna dostalo.

Zmíním několik prací, o nichž se domnívám, že mají v mé dosavadní tvorbě jistou důležitost. Ať už z hlediska rozsahu, výběru výrazových prostředků nebo formy zpracování zvoleného tématu.

Ve své bakalářské práci na téma „Krajina v kresbě a grafice“ jsem se zabývala popisem „krajiny“ statku prarodičů. Zvolila jsem několik různých vyjadřovacích prostředků za účelem komplexního zachycení dvora. Dokumentárním způsobem jsem představila dvůr v autorské knize „Na dvoře“. Jednalo se o reportážní zachycení pomocí kreseb, textů a fotografií. Kniha byla vytištěna digitálně.

Druhým prostředkem bylo video zachycující dvůr z ptáčích perspektivy. Video jsem natočila pomocí mikro kamery, která byla nesena balonky naplněnými héliem. V prostoru dvora byly umístěny barevné krepové papíry označující jeho jednotlivé obyvatele. Akce balancovala na pomezí umění performance a videoartu.

Třetí součástí byl soubor kamenotisků. Jednalo se o kompozice siluet doplněných lavírovanou kresbou. Siluety byly vystříhané ze snímků pořízených z videa zachycujícího dvůr. Jednalo se o transformaci „skutečné“ krajiny do stylizované podoby. Pracovala jsem s nadsázkou a zamýšlela se nad celoroční dřinou svých blízkých.

Práce mě obohatila v mnoha směrech. Poprvé jsem pracovala s prostředím, které důvěrně znám a je mi velmi blízké. Z technologického hlediska jsem se zdokonalila v digitalizaci kresby, typografii a celkové přípravě knihy pro tisk. Bakalářské studium jsem absolvovala na oboru Ilustrace a grafika, specializace Knižní vazba, tudíž jsem měla dobrý řemeslný základ pro zpracování vazby knihy a pochopení jejího celku.

V druhém semestru magisterského studia jsem pracovala na autorské knize „Pozorovala“. Zachytila jsem v ní svůj pohled na Západočeskou univerzitu v Plzni v letním semestru ak. r. 2010/2011, převážně fotoreportážním způsobem.

Z prvního semestru na své stáži v Dánsku v ak. r. 2011/2012 bych zmínila knihu „Ride ‘a’ Bike Danish Way“, ve které jsem shrnula své poznatky o dánském způsobu jízdy na kole, historii a rozmanitých typech kol. Pracovala jsem s lineární kresbou, popisnou a reportážní. Zpětně si cením především reportážních kreseb z nádraží Nørreport, pořízených za nepříznivých povětrnostních podmínek.

Dvě výše zmíněné práce zachycují prostředí, ve kterých jsem nějaký čas pobývala a měla možnost je delší dobu pozorovat. Výstupem byly v obou případech digitálně tištěné knihy.

Z letního semestru na KADK¹ zmíním dvě práce vytvořené v rámci předmětu 3D ilustrace vedeném vyučující Annemette Lichtenberg. Jedná se o prostorové instalace – intervence do veřejného prostoru. První z nich je

¹ KADK – Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering; zkratka Královské dánské akademie výtvarných umění, školy architektury, designu. a konzervování

pojednáním na téma rodina. Za použití papíru, kartonu, igelitu, silonových punčoch a polystyrenové drti jsem sestavila šest monumentálních schematických polopostav. Instalovala jsem je na šest železných pylonů umístěných na břehu vodního kanálu, které mě pro tvorbu rodiny inspirovaly. Dále jsem je umístila do prostoru školy, kde získaly jiný rozměr a život.

Druhou instalaci s názvem „Bydlím v Dánsku“ jsem umístila na železobetonovou stěnu budovy v oblasti bývalých lodních doků. Stěna nesla bílý otisk menší budovy, která byla stržena. Prostor jsem „zabydlela“ za použití lavice se stolem, kterou jsem ke stěně přistavila, záclony instalované v prostoru otisku bývalého okna, ubrusu, kávového servisu, tvarohových buchet a rámu s rodinnou fotografií svých předků. Mým záměrem bylo zanechat věci na místě a odejít, stejně jako jsem zanechala po sobě určitou stopu v Dánsku. Do instalace v jejím průběhu neplánovaně zasáhli pracovníci z budovy, kteří lavici využívali k pauzám. Mé instalace využili praktickým způsobem a tím se posunul její význam do další roviny.

V zimním semestru ak. r. 2012/2013 jsem sestavila „Slabikář plzeňského kroje“. Jedná se o knihu vybavenou kresbami a akvarely zachycujícími jednotlivé součásti ženského i mužského plzeňského kroje. Nejedná se o vědecké ilustrace, spíše o obrazy věcí, které považuji za díla lidového umění. Potenciálními čtenáři by mohli být milovníci folkloru. Při realizaci této knihy jsem se opět zdokonalila v přípravě dat pro tisk a v celkovém zpracování, počínaje digitalizací ilustrací, konče výběrem papíru pro tisk a vazbou samotné knihy.

Z výše uvedeného vyplývá, že jsem se ve svém dosavadním studiu zabývala převážně digitálně tištěnou autorskou knihou. Tematická nevyhraněnost vyplývá z aktuální potřeby zachytit prostředí, ve kterém se právě pohybuji, pozoruji ho a vizuálně mě zajímá. To dokládají i zmíněné prostorové instalace.

Jmenovala bych dva prostředky, které v uvedených knihách využívám nejčastěji, a kterými se podle svého soudu vyjadřuji nejjistěji. Patří mezi ně kresba a fotografie. K tomuto závěru mě vede subjektivní vědomí, že prostřednictvím kresby a fotografie se nejvíce dokážu přiblížit tomu, co chci pravit, popsat a zprostředkovat čtenáři.

2 TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY

2.1 Volba tématu

Diplomovou práci vnímám jako zhodnocení nabytých zkušeností získaných v průběhu studia. Z předchozí kapitoly je zřejmé, že jsem se věnovala především tvorbě autorských knih, jejichž obsah jsem naplnila tématem, které mě momentálně oslovilo. Textová část knih se pohybovala v různém rozmezí, šlo buď o krátké autorské texty, nebo o texty převzaté.

Za krok dopředu či mimo můj zažitý způsob práce považuji výběr tématu diplomové práce. Zadáním je „KNIHA PRO“. Přesný popis realizace zní takto: „Ve svém okolí naleznout znevýhodněného člověka a stát se mu prostředníkem k vytvoření jeho vlastní knihy. Vybranými grafickými technikami vytisknout dvě autorské knihy (stát se vybranému člověku redaktorem, ilustrátorem, knihvazačem, tiskařem a editorem v jedné osobě).“²

Ze zadání vyplývá, že do procesu tvorby vstupuje osoba, která má na výslednou práci určující vliv. Mým úkolem bylo toto působení usměrnit a formovat do tvaru knihy, která jistým způsobem uspokojí obě zúčastněné strany.

Z jedné strany jsem vnímala úzkou spolupráci s jiným člověkem jako výhodu z hlediska naplnění obsahové a textové části knihy. Na druhou stranu jsem se touto volbou postavila mimo svůj osobní komfort a souhlasila s jistým omezením tvůrčí svobody a nezávislého rozhodování.

Při volbě tématu také hrál roli můj postupně narůstající zájem o cílového čtenáře. Potenciálního uživatele knihy, o nějž jsem se v začátcích studia, při tvorbě svých prvních knih, příliš nestarala. Vznikla tedy otázka, zda bude výsledná kniha přínosná i pro někoho jiného, kromě mě a spoluautora.

² Zadání diplomové práce – zásady pro vypracování – popis realizace.

Ráda si kladu a zdolávám překážky, o kterých se domnívám, že přispívají k mému dospívání a věřím, že jistá omezení v tvorbě naopak bývají ku prospěchu celé věci. To se stalo určujícím i při výběru tématu diplomové práce.

2.2 Autorská kniha

V této části předkládám výběr textů týkajících se autorské knihy, které podle mého názoru z různých hledisek dobře vystihují její podstatu. Jedná se o pohledy formující mou představu o autorské knize.

„...jejich tvůrci jsou výtvarníci, hudebníci či básníci, kteří chápou formu knihy (včetně všech významových vazeb, které vzhledem ke své kulturní specifice má) jako ideální pro realizaci svého díla. Nastupuje tak kniha mnohdy na místo kresby či obrazu, ale také sochy, skladby či básně...“ VALOCH³

„Odborníci na dějiny umění 20. Století považují autorskou knihu za jeden z nejpřevratnějších uměleckých fenoménů od dob dadaismu, ale nikoli pro její uměleckou formu, nýbrž pro způsob, jímž se rozšiřuje. Krátce po vzniku mohou autorskou knihu (v originálu) vlastnit současně stovky osob v různých zemích.“ RENOTIÉRE⁴

„Historie autorské knihy má dva zdroje – na jedné straně tradiční knižní prostředí a na straně druhé výtvarnou zobrazovací funkci. Z klasické knihy si kniha autorská částečně uchovala charakteristiky, které určují její formu kodexu (určenou k lineárnímu, prostorovému a časovému vnímání), strukturu a materiální kvality.“ RENOTIÉRE⁵

³ VALOCH, Jiří. *Autorské knihy*. [cit. 2013-04-25].

Dostupné z: <http://concept.avu.cz/studijni-texty-study-scripts/collatanea-prosperova-knihovna/kniha/autorske-knihy/lang/en-us/>.

⁴ RENOTIÉRE, Gina. *Listování: Moderní knižní kultura ve sbírkách Muzea umění Olomouc*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc 2009. Autorská kniha, s. 90.

⁵ RENOTIÉRE, Gina. *Listování: Moderní knižní kultura ve sbírkách Muzea umění Olomouc*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc 2009. Autorská kniha, s. 89.

„V porovnání s bibliofilii je autorská kniha uměleckým dílem v komplexní rovině, rovnocenným s ostatními uměleckými obory. Zatímco na vzniku bibliofilské knihy se zpravidla podílí několik profesních specialistů a výsledek pak spíše reprezentuje výtvar špičkového uměleckého řemesla, je autorská kniha naopak ve většině případů dílem jednoho umělce.“ RENOTIÉRE⁶

„Svou komplexností se kniha dotýká všech našich smyslů. Novými významy k nám hovoří všechny složky její stavby, od povrchu a odstínu papíru k šicí rezné niti a vznikajícímu bloku knihy až po její proporce. Materiály a jejich struktury se tu stávají jazykem, stejně jako slovo či obraz se tu stávají materiálem budování knihy v podobě vtištěných stop barviv, povrchů či doteků. Mohou se jimi stát.

Integrace nejrůznějších vyjadřovacích prostředků, slova, obrazu i prostorového tvaru vychází z architektury knihy jako variabilního, listováním proměňovatelného prostoru četby. Vytváření knihy znamená aktualizaci její povahy záznamovými sekvencemi, znamená rovněž prolnutí materiality užitých prostředků s významovým gestem knihy.

Podnětem na této cestě tvůrčího myšlení zaměřeného ke knize je pro nás přiblížování původním, tradovaným technologiím zpracování materiálů, vycházejícím vždy ze spojení materiálové citlivost a završující představy účelu (výsledku); sblížení s moudrostí klasického řemeslného citu papírníka, barváře, tiskaře či knihvazače.

Klasické řešení média knihy, vycházející z proměn jeho technologie, rozvoje papírenství, barviv, polygrafie a změn v jeho uměleckořemeslném ztvárnění na jedné straně a vize autorských knih na straně druhé jsou si něčím velice blízké ale zároveň velmi vzdálené. Míra tohoto napětí je rovněž mírou živosti současné kultury – knihy.“ ŠEJN⁷

⁶ RENOTIÉRE, Gina. *Listování: Moderní knižní kultura ve sbírkách Muzea umění Olomouc*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc 2009. Autorská kniha, s. 90.

⁷ ŠEJN, Miloš. *Autorské knihy*. [cit. 2013-04-25].

Dostupné z: <http://concept.avu.cz/studijni-texty-study-scripts/collatanea-prosperova-knihovna/kniha/autorske-knihy/lang/en-us/>

3 CÍL PRÁCE

„Svět je stvořený tak, abychom nakonec dospěli ke krásné knize“

Stéphanne Mallarmé⁸

Cílů jsem si vytyčila několik. V první řadě jsem chtěla vytvořit knihu, která bude pro člověka, jehož si vyberu, přínosem. Na krátkou dobu někomu vstoupit do života a svými dovednostmi mu pomoci se vyjádřit a autenticky zaznamenat jeho sdělení do formy knihy. Mým přáním bylo, aby toto sdělení bylo přínosné i pro někoho dalšího, později jsem si však uvědomila, že nahlédnutí do života člověka je a stále bude pro čtenáře přitažlivé a zajímavé.

Mým požadavkem bylo vytvořit knihu, jejíž obsahová a vizuální stránka bude v jednotě a souladu. Nepotlačit osobnost vybraného autora svou představou o podobě knihy, ale vybrat výrazové prostředky tak, aby s autorem souzněly.

Z technologického hlediska bylo mým cílem vytvořit digitálně tištěnou knihu, jejíž všechny složky budou zpracovány v nejlepší možné kvalitě. Od pečlivé digitalizace ilustrací, přes grafické řešení knihy a sazby textu za použití programů Adobe InDesign a Photoshop, výběr vhodných a kvalitních papírů k tisku, po volbu malonákladové tiskárny, kde vyhoví nestandardním požadavkům. Následně bylo mým cílem knihu přesvědčivě knihařsky zpracovat.

⁸ BARTOŠOVÁ, Hana. *Listování: Moderní knižní kultura ve sbírkách Muzea umění Olomouc*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc 2009. Sbírká Kniha 20. století, s. 14.

4 PROCES PŘÍPRAVY

4.1 Kniha pro?

Na počátku jsem stála před rozhodnutím, jakého člověka si vybrat. Jakým způsobem by měl být znevýhodněný, zda by měl být starý, mladý, cizinec, postižený, osamocený, měl by to být někdo blízký, cizí nebo naopak někdo znevýhodněný zdánlivě nekonvenčním způsobem. Oslovila jsem několik organizací i jednotlivců s žádostí o radu či doporučení. Kontaktovala jsem tyto plzeňské organizace: Nízkoprahový klub pro mladé Vzducholod', Domov pokojného stáří sv. Alžběty, Poradnu náhradní rodinné péče a Městskou charitu.

Výsledkem bylo seznámení se s několika lidmi, kteří mě osobně obohatili. Zmínila bych paní Janu, těžce nemocnou vozíčkářku s velkým smyslem pro humor a životním nadhledem. Dále paní Evu postiženou Alzheimerovou chorobou, bývalou archeoložku, a jejího syna Vojtěcha, podpřevora Kláštera dominikánů v Plzni.

V jistém stádiu jsem přemýšlela o vytvoření knihy pro určitou skupinu lidí, kterou něco spojuje a ve které bych mohla najít větší koncentraci příběhů. Oslovila a navštívila jsem za tím účelem pěstounskou rodinu v místě svého bydliště.

Tento terénní průzkum mi trval neúměrně dlouho, a ačkoliv jsem měla možnost mluvit s lidmi se zajímavými životními osudy, nedokázala jsem se pro nikoho z nich rozhodnout. Vznikla myšlenka zpracovat do výsledné knihy více příběhů, ale ani tento návrh pro mě nebyl uspokojivý.

Postupně jsem si začala uvědomovat, že si musím zvolit osobu, která mě bude bytostně zajímat. Opravdový zájem, který mohu jen těžko ovlivnit a předstírat, se při seznámení se s výše zmíněnými nedostavil.

4.2 Výsledná volba

V závěru jsem se přes výše popisovanou dlouhou cestu vrátila k první osobě, na niž jsem při zadávání tématu diplomové práce pomyslela. Byla jí má prateta Anna Koníčková, starší sestra mé zesnulé babičky. Téma jsem si vybírala v době svého pobytu v Dánsku a díky odstupu od domova jsem si tehdy začala více uvědomovat vlastní identitu, jistou hrdost na svou vlast a původ.

Často jsem se v té době vracela k nejstarším rodinným fotografiím, které jsem v roce 2011 začala zpracovávat a digitalizovat. Skrze ně mohu nahlížet do historie rodu z matčiny strany, hluboce zakořeněného ve východních Čechách. Tváře mých předků zachycovaných v jisté kontinuitě od roku 1878 mi v cizině dodávaly pocitu jistoty.

V následujících citacích dokládám vnímání tohoto pocitu francouzským sémiotikem Rolandem Barthesem, autorem knihy *Světlá komora*. Tato kniha mě v závěru mé práce vedla k zamyšlení nad vnímáním fotografie z naprosto jiných úhlů pohledu.

„Příbuzenská linie ukazuje identitu mnohem silnější, mnohem zajímavější, než je identita juristická – a také identitu mnohem jistější, poněvadž myšlenka původu nás uklidňuje, zatímco myšlenka na budoucnost nás rozrušuje, probouzí úzkost; tento objev nám však právě tak přináší i zklamání, neboť současně s tím, jak stvrzuje setrvalost (která je pravdou rodu, a nikoli pravdou mou), ozařuje tajemnou rozdílnost bytostí pocházejících ze stejné rodiny: jaký tu může být vztah mezi mou matkou a jejím pradědem, tak mohutným, tak hugovským, který tu ztělesňuje nelidskou distanci Rodu?“ BARTHES⁹

⁹ BARTHES, Roland. *Světlá Komora: Poznámka k fotografii*. Praha: Agite / Fra, 2005. Rod, s. 99.

„Snímek může odhalovat (v chemickém významu), avšak to, co odhaluje, je jistá trvalost rodu. Když zemřel princ de Polignac, Proust řekl, že „jeho tvář zůstala tváří jeho rodu, předcházejíc jeho individuální duši“. Fotografie je jako stáří: jakkoliv skvělá, zbavuje tvář těla a vyjevuje její genetickou esenci.“
BARTHES¹⁰

Přibližně ve stejné době jako fotografie, tedy před dvěma lety, se mi poprvé do rukou dostala část rukopisů mé pratety Anny Koníčkové. K mému nadšení z barvitě líčených příběhů, které prateta vyslechla „z vyprávění svých předků, tet, strýců, rodičů a prarodičů“¹¹, se připojilo jisté zklamání, že většina popisovaných hrdinů není na fotografiích z našeho rodinného archivu zachycena.

Dalším zjištěním bylo, že nejbližší rodina obklopující mou pratetu rukopisy nečetla. Důvodem byla jistá neuspořádanost a obtížná čitelnost samotných rukopisů pojící se s těžkou orientací v příbuzenských svazcích, pro pratetu tak samozřejmých. Část rukopisů, která se ke mně dostala, jsem tehdy přepsala a věnovala její rodině při příležitosti oslavy pratetinych devadesátých narozenin. Výsledkem byla velká radost mé pratety a vzbuzení zájmu o její rukopisy i u mladší generace příbuzných.

V rámci své diplomové práce jsem se rozhodla jistým způsobem pokračovat v započaté práci. Chtěla jsem se v první řadě lépe seznámit se svou pratetou, která ve mně vzbudila zájem skrze své rukopisy, ale zejména mě oslovila její osobnost.

4.3 Sběr podkladů

Z výše uvedeného vyplývá, že jsem jisté množství materiálů měla, ale tušila jsem, že mi toho prateta může předat mnohem více. Bylo nutné ji o mém záměru zpravit a nalézt způsob, jak s ní na tvorbě knihy spolupracovat. Za

¹⁰ BARTHES, Roland. *Světlá Komora: Poznámka k fotografii*. Praha: Agite / Fra, 2005. Rod, s. 99.

¹¹ KONÍČKOVÁ, A. *Paměti mého rodu*, Plzeň 2013, Autorská kniha, s. 5.

účelem bližšího seznámení se s ní, sběru podkladů a vytvoření konceptu knihy jsem ji čtyřikrát navštívila.

V době mého rozhodnutí pobývala prateta v nemocnici v Hradci Králové. První návštěva proběhla 29. 12. 2012. S vědomím, že naše setkání bude omezeno návštěvními hodinami, jsem přemýšlela, jak daný čas nejlépe využít. Přivezla jsem nejstarší rodinné fotografie, které mě tolik přitahují, v naději, že se o jednotlivých postavách dozvím více. Ačkoliv prateta velmi špatně vidí, dokáže si podle obrysů a celkové kompozice fotografie vybavit, kdo je na daném snímku zobrazen. Vedlo to k velmi bohatému, místy však chaotickému vyprávění o jednotlivých členech rodu, které jsem zaznamenávala na diktafon. Při první návštěvě jsem také pořídila sérii foto portrétů.

„Prohlížení alb, ve kterých je každý z mých předků zachycen sotva dvakrát, je možností, jak připomenout toho či onoho člena, sdělit, co dělal, jak a čím přispěl k významu rodiny. Historiky o tetě Gustě, která je jen na jedné fotografii, mně vyprávěla matka a já je vyprávěla dál a dál. Množství fotografií, na kterých jsou zachyceni různí členové rodiny jen za období jednoho léta, ale již odmítám sledovat. Potěšení i zájem s množstvím klesá.“ ŠIKLOVÁ¹²

Druhou cestu, 24. 1. 2012, jsem vykonala opět do nemocnice. Uvědomila jsem si, že toho příliš nevím o životě pratety, o ní samé. Za jejího života proběhla druhá světová válka a vystřídalo se několik režimů. Mé otázky směřovaly na vzpomínky z dětství, školní léta, zajímalo mě, jakým způsobem se jí osobně dotýkaly zvraty novodobých dějin. Provedla jsem záznam na diktafon a pořídila několik fotografií.¹³

Třetí návštěva proběhla 11. 2. 2013 v Libčanech, kde prateta bydlí u rodiny své dcery. Požádala jsem o fotoalba, ve kterých je zaznamenáno její dětství a mládí především díky jejímu strýčkovi Josefu Kožíškovi, který byl

¹² ŠIKLOVÁ, J. *Fotograf*. Praha: Fotograf07 o. s., 2009, roč. 8, č. 13. Funkce rodinné fotografie včera a dnes, s. 5.

¹³ Příloha 1

vášnivým amatérským fotografem. Ke snímkům jsem dostala podrobný výklad. Opět jsem vše zdokumentovala výše zmíněnými způsoby.

Čtvrtá návštěva 22. 2. 2013 byla rozhodující v tom, že mi byla předána další část rukopisů, které pratek před lety sepsala. Jednalo se především o zápisy vzpomínek z dětství a osudy větve rodu Kožíškových. V té době jsem si uvědomila, že mám materiálů více než dostatek a bude nutné je začít zpracovávat.¹⁴

4.4 Rodinné album

Podstatnou část materiálů, kterou jsem zpracovávala, tvořily rodinné fotografie. V té souvislosti bych citovala několik textů zabývajících se touto problematikou, které mně do určité míry objasnily to, co jsem v průběhu své práce vnímala spíše intuitivně.

„Rodina je ve fotografii jedním z nejstarších a nejfrekventovanějších témat. Nejde jen o rodinnou momentku, která sehraje brzy po rozšíření fotografie mezi široké vrstvy uživatelů podstatnou roli při dokumentaci sociálních vazeb, prostředí i životního stylu, ale také o rodinné portréty, vznikající buď v reálném prostředí, nebo v ateliéru, které často dokumentovaly významné životní události prostřednictvím zachycených tváří, jejich výrazů, oblečení, stylizace atd.“ BAŇKA¹⁵

„Ve většině středostavovských domácností na území dnešní České republiky visela na stěně svatební fotografie, na které se skvěla nevěsta v bílých šatech a novomanžel v černém obleku. Někdy třeba jen vypůjčeném pro pořízení této rodinné fotografie. Mnozí měli na stěnách pověšeny i svatební fotografii svých rodičů. Kdo vstoupil do místnosti, mohl na stěnách vidět doklad o sňatku i náboženském vyznání, a tím vlastně i sociálním původu nejméně dvou předchozích generací za sebou. Pokud byla rodina zámožnější, na stole v hale, jídelně, v místnosti, kam vstupovali hosté, leželo album fotografií. Soubor

¹⁴ Příloha 2

¹⁵ BAŇKA, P. *Fotograf*. Praha: Fotograf07 o. s., 2009, roč. 8, č. 13. Editorial, s. 3.

fotografií byl svázán do knihy, která upoutala už svojí vazbou. Bývala z kůže, okraje vazby z kovu, z mědi, ale někdy i ze stříbra, a zaklapnuté to bylo velkou sponou. Po otevření jste viděli přehlídku členů rodiny v několika generacích za sebou, případně i další příbuzné, pokud měli významné postavení. Nechat se vyfotografovat bylo relativně drahé, takže v knize defilovali jenom ti zámožnější členové rodiny. Na začátku konverzace, když někdo otevřel tuto knihu, bylo možné vysvětlit, kdo je kdo, a tím představit celou rodinu. Přestože tato rodinná alba byla tlustá, fotografií nebylo mnoho. Dalo se to, na rozdíl od dnešních záplav fotografií, sledovat. Takovéto album legitimizovalo členy rodiny a příchozí uvádělo do vztahů v rodině.“ ŠIKLOVÁ¹⁶

„V případě rodinných archivů však máme co do činění se značně idealizovaným obrazem rodinné historie, který z pohledu nezajímavého diváka vypovídá více než o minulém o konvencích jeho zobrazování.“ TICHÁ¹⁷

Popisu historie portrétní fotografie, která je velmi zajímavá, se věnovat nebudu. Zmíním alespoň fakt, který mě zaujal z důvodu časového srovnání s nejstarší fotografií, na níž je zachycen můj praprapraděd s rodinou. Snímek byl pořízen přibližně v roce 1878, tedy v době kdy už byla fotografie poměrně rozšířená.

„Nejstarší dochovanou portrétní fotografií na českém území je daguerrotypie rodiny nejvyššího purkrabího Českého království hraběte Karla Chotka s doprovodem z roku 1839. Rodina se nechala vyfotografovat v Mnichově při své cestě po Evropě na konci října a začátku listopadu. Může se jednat také o jednu z nejstarších portrétních fotografií na světě, jelikož podrobnosti o daguerrotypii byly zveřejněny teprve v srpnu téhož roku.“¹⁸

¹⁶ ŠIKLOVÁ, J. *Fotograf*. Praha: Fotograf07 o. s., 2009, roč. 8, č. 13. Funkce rodinné fotografie včera a dnes, s. 4.

¹⁷ Tichá, J. *Fotograf*. Praha: Fotograf07 o. s., 2009, roč. 8, č. 13. Rodinná amatérská fotografie v osidlech paměti, s. 97.

¹⁸ WIKIPEDIA. *Portrétní fotografie*. [cit. 2013-04-28].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Portr%C3%A9tn%C3%AD_fotografie.

5 PROCES TVORBY

5.1 Koncepce knihy

Z důvodu zhoršujícího se zdraví nebylo možné, aby o celkovém konceptu knihy prarabeta rozhodovala sama či se na něm ve větší míře podílela. Pokusila jsem se tedy nalézt cestu, jak materiály citlivě uspořádat. V první řadě jsem přemýšlela o synchronizaci textu a obrazového materiálu tak, aby byly přítomny obrazy, které prarabeta vedly ke vzpomínání. Další podmínkou bylo zařadit ty vzpomínky, které jsem od tety slyšela vícekrát a měly pro ni určitou důležitost. Uvědomila jsem si také, že použití přepisu rukopisu a zároveň přepisu nahrávek z diktafonu by vedlo k jisté slohové nejednotě. Rozhodla jsem se tedy použít pouze její rukopisy, které splňovaly podmínku obsahu „důležitých“ vzpomínek.

Z kombinace rozhovorů z návštěv, rukopisů, dostupného obrazového materiálu a konzultací vyplynulo následující řešení. Knihu jsem rozdělila do tří oddílů. První se věnuje rodu z matčiny a otcovy strany, jedná se o kapitoly „Z historie rodu Kožíškových“ a „Z historie rodu Vaníčkových“. Druhý oddíl se týká prarabeta života, zejména dětství, nese proto název „Vzpomínky z dětství“. Poslední část knihy se věnuje popisu běhu roku za jejího dětství a mládí, je označen názvem „Selský rok“. Obrazový materiál jsem roztřídila do stejných tematických skupin. Vznikl velmi objemný soubor materiálů, který bylo třeba redukovat.

Dále jsou v celku knihy zahrnuty záznamy z našich setkání, které uvádějí jednotlivé kapitoly a tvoří v knize určitý kontrast současného a minulého. Tyto vstupy jsem označila jako „zastavení“, opatřila jsem je popisem místa, datem setkání a doplnila vlastními texty. Tyto záznamy jsou záměrně velmi strohé a popisné, aby byly na první pohled odlišné od prarabeta textů. Zápisy jsem doplnila fotografiemi, které jsem pořídila během návštěv.

5.2 Ilustrace

Vyvstala otázka nad podobou ilustrativního doprovodu vzpomínek. Různá kvalita fotografií a dostupnost dalších artefaktů mě vedly k rozhodnutí, že je nahradím vlastním přepisem, aby byl výsledný dojem jednotný.

Vyzkoušela jsem několik technik. Z předmětů, které jsem po svých předcích nashromáždila, jsem pořizovala přepisy pomocí frotáže.¹⁹ Dále jsem pracovala s lavírovanou kresbou podle fotografií. K tomu mě vedl dřívější poznatek, že prateta rozeznává fotografie právě díky kompozici obrazu a tvaru zobrazených figur.²⁰ Fotografie jsem dále převáděla do siluet pomocí tuše. Což může být chápáno také jako odkaz na módu pořizování siluet v 19. stol.²¹ Zároveň jsem podle jednoho vybraného rodinného portrétu provedla kresbu tužkou.²²

Detailní kresbu tužkou podle fotografie jsem po delším uvažování zvolila jako nejlepší možný prostředek interpretace obrazového materiálu. K tomuto zjištění mě vedl fakt, že lavírovaná kresba a silueta by možná měla hodnotu pro pratetu, která by si při pohledu na ni vybavila určitou fotografii, ale ostatním čtenářům knihy by nepřinesla dostatek informací o zobrazovaném.

Bylo tedy nutné vybrat fotografie, které do knihy zařadím a podle nichž provedu kresby. Vybrala jsem fotografie, o kterých jsme s pratetou mluvily, a které připomínala ve svých rukopisech. Samozřejmě byl tento výběr také ovlivněn mým zásahem. Požadavkem bylo, aby se v knize objevovaly různorodé výjevy, ne jenom strnulé skupinové portréty.

Práce na kresbách podle fotografií pro mě byla velkým potěšením z několika důvodů. Mohla jsem se na fotografie, které mě tolik oslovují, dívat hodiny a dále objevovat detaily, kterých jsem si dříve nevšimla. Při kresbě jsem měla čas o svých předcích přemýšlet a vést s nimi pomyslné dialogy. Mou

¹⁹ Příloha 3

²⁰ Příloha 5

²¹ Příloha 4

²² Příloha 5

snahou bylo je věrně zpodobnit tak, aby byly zachovány rysy jejich obličejů. Aby mí žijící příbuzní, kteří fotografie znají, dokázaly jednotlivce podle kreseb identifikovat. Před započítím kresby jsem si tedy prohlédla rysy daného člověka na všech dostupných fotografiích.

„Protože se tehdy lidé nechávali fotografovat jen několikrát za život, fotografie zaznamenávají jejich tváře a rysy, které dodatečně prohlašujeme za typické. Zachovávají tak jedinečnou podobu našich předků, která se vtiskla přes tyto fotografie do vědomí následujících generací. Víme tedy, jak ten či onen vypadal, nebo spíš jak je prezentován v rodině, či jak si přál, aby byl ve své rodině viděn.“ŠIKLOVÁ²³

Při kresbě jsem si začala uvědomovat, že dávám zobrazovaným živější výrazy, možná někdy na úkor jejich podoby, ale tím je oprostuji od fotografické strnulosti. K tomu se váže i formát ilustrací, nechtěla jsem kresby následně digitálně příliš zmenšovat, aby nedocházelo k přílišné deformaci kresby. Na malé ploše nebylo možné výraz tolik ovlivnit, rozhodla jsem se tedy zařadit do knihy dvoustránkové ilustrace. Dále jsem získala více prostoru oprostěním figur od jejich prostředí, které jsem od počátku záměrně nepřekreslovala. Divák se ve výsledku může na zobrazovaného lépe soustředit. Pro ilustraci míst popisovaných v textu jsem pořídila několik kreseb budov, opět podle dobových fotografií. Soubor jsem doplnila několika drobnějšími kresbami.

5.3 Přepis a redigování rukopisů

Současně s kresbou ilustrací jsem se věnovala přepisu rukopisů. V jisté době jsem přemýšlela o použití digitalizovaného originálu rukopisu v části „Vzpomínky z dětství“, pro větší autenticitu. Z důvodu těžké čitelnosti a výsledné nejednotnosti podoby knihy byl nápad zavržen. Samotné texty jsem upravovala tak, aby byly zejména pochopitelnější příbuzenské vztahy. Texty

²³ ŠIKLOVÁ, J. *Fotograf*. Praha: Fotograf07 o. s., 2009, roč. 8, č. 13. Funkce rodinné fotografie včera a dnes, s. 5.

jsem také často krátila s ohledem na dějový spád a výsledný rozsah knihy. Z důvodu obsahu vzpomínek na žijící osoby a popisu děje z novodobé historie bylo nutné o použití textů uvědomit další členy rodiny, aby nedošlo k uveřejnění nechtěného. V této fázi jsem si uvědomila, jak propastný je rozdíl v nahlížení na události novodobé historie mezi mnou a generací mých rodičů. Texty dále musely projít jazykovou korekturou, přičemž některé jazykové a slohové zvláštnosti byly záměrně ponechány.

5.4 Grafická úprava knihy

„Měřítkem knihy je člověk. Délka jeho paží, schopnost periferního vidění a nazíratelná vzdálenost jsou určující. Kniha slouží čtenáři a volba knižního formátu má být podřízena tomu, jakým způsobem a na jakých místech se čte.“
PECINA²⁴

V době, kdy jsem měla z větší části připravené texty a z poloviny hotovou práci na ilustracích, jsem se začala zabývat grafickou podobou knihy. Při volbě formátu knihy jsem vycházela z možností malonákladového oboustranného digitálního tisku omezeného formátem SRA3 (320x450mm). Jako výsledný formát strany jsem zvolila rozměr 280x215 mm. Podle mého soudu jsem zvolila velikost dostatečnou a vyhovující danému účelu.

„Historie nám bezděčně napovídá jak nakládat s typografickými písmi a jak je mixovat s ilustračním doprovodem. Staré knihy fungují skvěle skoro vždy, když všechny jejich výtvarné složky – písmo, ilustrace i vazba – vznikaly ve stejné době, pomocí obdobných nástrojů nebo tiskové technologie.“ PECINA²⁵

„Při hledání vhodného písma je dobré prozkoumat hrubost a charakter kresebné linky, přesnost a bohatost valérů, velikost a tvar tiskového bodu. Povaha kresby, ilustrace či fotografie může poskytnout poměrně přesný manuál

²⁴ PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. Brno: Host, 2011. Formát, s. 83.

²⁵ PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. Brno: Host, 2011. Kombinace písma a ilustrace, s. 117.

pro volbu písma, které s kresbou vytvoří nový, vnitřně soudržný celek.“ PECINA²⁶
Následně jsem tedy vybírala vhodné knižní písmo, které by dobře pasovalo k mým ilustracím. Zvolila jsem písmo Garamond, ve verzi Adobe Garamond Pro. „Garamondovské písmo, jak je známe a používáme, je dokonalý typ knižního písma, jehož obliba v současné době neklesá.“ HLAVSA²⁷

Při vytváření sazebního obrazce jsem uvažovala o nalití textu do dvou sloupců. Vybraný formát stránky byl příliš velký na to, aby mohl být řádek přes celou šířku stránky. „U formátů o šířce od 180mm se už nevyhneme nutnosti sázet text do dvou sloupců, aby se daly řádky vůbec učíst.“ PECINA²⁸

Zároveň jsem začala přemýšlet o popisu jednotlivých postav na kresbách z důvodu snazší orientace čtenáře v rodinných portrétech. Zkusila jsem přidat popisky přímo do prostoru kreseb, ale výsledek byl rušivý. Vznikla myšlenka poznámkového aparátu, na který jsem vytvořila prostor zúžením příliš širokého textového rámce směrem od osy knihy, čímž se vyřešila i délka řádků. Snažila jsem se nalézt způsob, jak jednotlivé postavy označit, jiným způsobem, než obvyklým často zavádějícím vypisováním „první zleva“ atd. Rozhodla jsem se pro použití siluet, které jsem digitálně vytvořila z kreseb. Do prostoru siluety jsem umístila číslice a pod siluetu výčet zobrazených s danou číslicí. Nechala jsem si vytisknout nátisky dvoustránek, abych si ověřila fungování vybraných kompozic a velikosti písma v reálné velikosti. Zároveň s tím jsem si ověřila kvalitu tisku ilustrací.

Následovala kompletace knihy za použití programu Adobe InDesign. Bylo nutné uspořádat ilustrace s textem, aby spolu časově nebo dějově souhlasily. Za tím účelem jsem některé kresby vyřadila, některé dokreslila. Zároveň bylo

²⁶ PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. Brno: Host, 2011. Kombinace písma a ilustrace, s. 120-121.

²⁷ HLAVSA, O., WICK, K. *-Písmo ilustrace kniha*). Praha: SNTL-Nakladatelství technické literatury, 1976. s. 347.

²⁸ PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. Brno: Host, 2011. Formát, s. 86.

potřeba vyvážit jednotlivé dvoustrany tak, aby vznikl harmonický poměr textu, ilustrací a prázdného prostoru pro odpočinek očí.

Pro jednotlivá „zastavení“ jsem použila menší textový rámeček a na protilehlou stránku jsem zpravidla umístila barevnou fotografii na spad. Tím v knize vznikla čtyři vizuálně odlišná místa.

Na závěr jsem po konzultaci přidala číslování stránek. Paginace přispěla k větší provázanosti všech prvků knihy. Na přebal, obálku, předsádky, úvodní a závěrečnou ilustraci v tiráži jsem využila různé předměty, které přiblížím v kapitole „Popis díla“. Tisk a vazbu knihy, která následovala, popíši v kapitole „Technologická specifika“.

Po dokončení hlavních úprav jsem 11. 4. 2013 vykonala další cestu za pratetou, abych jí výsledek své práce ukázala v elektronické verzi a dala jí možnost k poznámkám či zásahu do výsledné podoby knihy. Prateta byla s uspořádáním knihy velmi spokojena. Při prohlížení dokumentu mě potěšilo, že podle mých kreseb poznává, ze kterých fotografií jsem čerpala a bez mého přičinění jednotlivé osoby na kresbách správně určovala. Nadšeně reagovala na můj popis, které části textů a jaké fotografie jsem ke kresbám použila. Těšila se na hotový výtisk knihy.

5.5 Leták

V průběhu digitalizace fotografií a ostatních materiálů vznikla myšlenka na jejich uspořádání do formy skládačky. Za tímto záměrem jsem vytvořila výběr fotografií, které jsem při kresbě nepoužila, ale s pratetou jsme o nich mluvily nebo mi byly blízké jiným způsobem. Vznikla tak koláž fotografií a materiálů upravených do podoby letáku.

6 TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA

6.1 Kresba tužkou

Pro kresbu jsem použila tužky v dřevěném plášti s grafitovou tuhou od výrobce KOH-I-NOOR Hardtmuth, zejména v těchto tvrdostech: HB, 2B, 3B, 4B, 6B a 8B.

6.2 Digitalizace kreseb

Kresby jsem skenovala na přístroji CanoScan 4400F ve formátu JPEG a v rozlišení 600 DPI. Následně jsem je upravovala v programu Adobe Photoshop CS 5.1. Nejprve jsem ilustrace převedla do modu „stupně šedi“. Poté jsem provedla automatickou úpravu tónu a kontrastu, čímž se ilustraci vrátila původní tonalita a kontrast. Šum vzniklý oskenováním plochy papíru jsem z okolí kresby odstranila polygonálním lasem, což jsem vyhodnotila jako nejjemnější řešení. Nedošlo tak ke ztrátě nejsvětlejších tónů v kresbě a naopak v prostoru kresby zůstala šed' z plochy papíru, která výsledku neuškodila.

6.3 Fotografie

Analogové fotografie jsem skenovala na přístroji CanoScan 4400F ve formátu JPEG a v rozlišení 600 DPI. Fotografie použité v knize jsem fotografovala za použití digitální zrcadlovky Canon EOS 1000D s objektivem Canon EF-S 18-55mm.

6.4 Sazba knihy a typografie

„Knižní typografie má své meze, meze krásné tím, že varují před jakoukoli svévolí a mstí se, jsou-li přehlíženy. Jsou vytyčeny základním požadavkem účelu, aby stránka byla čitelná, aby nebyla rébusem a aby nekazila zrak. Jsou to meze jakési uvědomělé volnosti.“ TAUFER²⁹

²⁹ Tauffer, J. *-Písmo ilustrace knihy*). Praha: SNTL-Nakladatelství technické literatury, 1976. s. 8.

Pro sazbu knihy jsem použila program Adobe InDesign CS 5.5. V knize jsem použila písmo Adobe Garamond Pro. Základní text je sázen velikostí 12pt s prokladem řádků 15pt. Text je zarovnán do bloku s nastaveným dělením slov a ruční úpravou parametrů tak, aby nedocházelo k různému zabarvení sazby. Názvy kapitol jsou vysázeny velikostí 20pt a pro podkapitoly jsem použila kapitálky o velikosti 12pt. Poznámkový aparát a tiráž je vysazena velikostí 10pt s prokladem 14pt, je zde použit i tučný řez písma. Název knihy na obálce je vysazen velikostí 37pt, použit tučný řez a červená barva.

U kreseb jsem při sazbě knihy upravovala velikost a vytvářela z nich ořezy. Protože jsem některé ilustrace umístila na spad, bylo nutné nechat nebo případně digitálně přidat 3mm okraje z kresby na ořez.

6.5 Použité papíry

Pro kresbu ilustrací jsem ve většině případů použila papír Fabriano Rosaspina, bianco, 220gr. Některé ilustrace jsem v počáteční fázi, kdy jsem si zkoušela, který papír mi bude lépe vyhovovat, nakreslila na papír Fabriano Disegno 4, bianco, rough, 200gr.

Pro tisk jednotlivých částí knihy jsem použila následující papíry: Na knižní blok jsem vybrala papír Flora, gardenia, 130gr, který je vyroben z 50% recyklovaných vláken, 40% EFC buničiny a 10% bavlny.³⁰ Předsádky jsou vytištěny na stejném typu papíru o větší gramáži 240gr. Přebal knihy je vytištěn na papíru Rives tradition, přírodní bílá, 170gr; obálka na papíru Conqueror, bílý, 220gr. Pro tvorbu desek knihy jsem potřebovala lepenku o tloušťkách 1 a 2 mm. Leták jsem nechala vytisknout na papír Flora, gardenia, 100gr. Desky na kresby jsem složila z papíru Pergamenata bianco, 230gr.

³⁰ GRANDPAPÍR. *FLORA - 1 gardenia*. [cit. 2013-04-29].
Dostupné z: <http://grandpapir.cz/1-gardenia-480/>.

6.6 Tisk knihy

Po dokončení všech úprav knihy v programu Adobe InDesign CS 5.5 bylo nutno jednotlivé stránky vyřadit k tisku. Z výsledných osmdesáti stran vzniklo pět standardních složek po čtyřech oboustranně potištěných dvoulistech. Předsádky byly připraveny k tisku zvlášť. Obálku a přebal knihy jsem vyřadila ve třech kopiích na dva formáty B1 70x100 cm.

Všechny části knihy jsem nechala vytisknout ve třech kopiích v plzeňské pobočce firmy Euroverlag, kde jsou ochotni tisknout na zákazníkem přinesené papíry o formátu B1, což bylo nezbytné pro tvorbu obálky a přebalu. Tisknuto bylo digitální technologií.

6.7 Vazba knihy

Vazbu knihu jsem provedla osobně, opatřila jsem ji tzv. tuhou vazbou podlepovanou. Práce se skládala z následujících úkonů: Příprava složek a přilepení předsádek. Šití na plátěné proužky, klížení hřbetu a opracování knižního bloku (ořez knižního bloku byl proveden v knihařství paní Musilové v Plzni). Vlepení záložkové stuhy a kapitálků. Příprava materiálu na knižní desky, zhotovení desek a jejich potažení papírovým přebalem. Dokončení vazby podlepením a zalisováním.³¹

³¹ KRÁL, Jindřich. *Moderní knihařství: Souborné zpracování poznatků oboru*. Brno: Sursum, 1999.

7 POPIS DÍLA

7.1 Kniha

Kniha s názvem „Paměti mého rodu“, o výsledném formátu 285x220mm a rozsahu osmdesáti stran, obsahuje autorské texty Anny Koničkové. Texty jsem z rukopisů své prarabaty vybrala, redigovala je, ilustrovala, graficky upravila, vydala a svázala.³²

Na obálku a přebal knihy jsem zvolila použití monogramu A. K., vytvořeného ze šablony, kterou pro svou dceru Annu Kožíškovou, maminku mé prarabaty, vyřezal František Kožíšek, můj prapraděd. Motiv jsem mnohonásobně zvětšila. Použitím tohoto artefaktu odkazují k historii rodu, i na současné iniciály mé prarabaty Anny Koničkové. Obálka na rozdíl od přebalu obsahuje název knihy a jméno autorky textů. Na zadní záložce obálky se nalézají medailonky se základními informacemi o mé osobě, poděkování a můj autoportrét v siluetě.

Na předsádce jsem použila fotografii vnitřního výlepu dřevěného pouzdra houslí, které patřily též mé prababičce Anně Kožíškové. Na místě patitulu je opět monogram A. K., jen mírně zvětšený oproti reálné velikosti. Pro titul jsem použila kresbu pudřenky s monogramem A. V., kterou prarabata dostala za svobodna od svého nápadníka. Pro vstup do knihy jsem použila kresbu stejné pudřenky symbolicky rozevřené. Následuje text, kterým roku 1996 prarabata uvedla rukopis svých pamětí.

Dále je struktura knihy následující: „První zastavení“ otevírá počáteční oddíl knihy. Záměrně jsem na tomto místě nepoužila portrétní fotografii své prarabaty, chtěla jsem ve čtenáři vyvolat pocit zvědavosti. Na fotografii je pouze detail ruky z nemocničního prostředí. Následující kapitola začíná částí „Z historie rodu Kožíškových“, ze kterého pocházela její maminka. Je uvedena kresbou zhotovenou podle nejstarší dochované rodinné fotografie, pořízené přibližně roku 1878. Druhou součástí kapitoly je oddíl „Z historie rodu

³² Příloha 6-12

Vaníčkových“, ze kterého pocházel pratetin otec. Kapitola je uzavřena dvoustránkovou ilustrací ze svatby rodičů pratety a následným textem o rodině Vaníčkových.

„Druhé zastavení“ uvádí kapitolu „Vzpomínky z dětství“. Zde se za sebou objevují portréty dva. Foto portrét pratety ve věku téměř 92 let a kresebný portrét pořízený z fotografie, na niž jí byly 3 roky. Kapitola obsahuje sled vzpomínek z dětství i dospívání. Ilustrace jsou vzhledem k textu ve volnějším významovém vztahu.

Následuje „třetí zastavení“, na tomto místě jsem použila portrét pratety v pohybu, zachycený při vyprávění. Portrét jsem doplnila detailem pořízeným v prostředí jejího pokoje. Poslední kapitola „Selský rok“ obsahuje kresby podle fotografií zachycující povětšinou polní práce. Je uzavřena oddílem s názvem „Poutě a posvícení“. Tato část je zakončena kresbou džbánu se sklenicemi, které byly v domácnosti maminky mé pratety při posvíceních používány.

„Čtvrté zastavení“ knihu uzavírá spolu s fotografií rukou složených v klín. V tiráži je použita kresba flakonku, který prateta v mládí používala.

Celkem jsem v knize použila 6 dvoustránkových, 5 celostránkových a 22 menších ilustrací. V rámci jednotlivých zastavení jsem použila 5 autorských fotografií.

7.2 Leták

Skládačka přiložená ke knize nese stejný titul jako kniha. Z jedné strany letáku jsou poskládány momentky z dětství a mládí Anny Koníčkové. Na druhé straně je výběr fotografií, na nichž je zobrazena její maminka Anna Kožíšková a její sourozenci. Tento leták byl myšlen jako propagační materiál ke knize. Zobrazené tváře by mohly v potenciálním čtenáři vzbudit zájem podobným způsobem, jako ho probudily u mě.³³

³³ Příloha 13

7.3 Předání knihy a portrétování

V oficiálním zadání práce stojí požadavek vytvořit dva exempláře autorské knihy. Chybí zde upřesnění, že jeden z výtisků má být odevzdán člověku, pro kterého jsem knihu vytvořila. Když jsem byla hotova s knihařskými pracemi, knihu jsem dne 27. 4. 2013 přivezla pratetě Anně Koníčkové do Libčan. Bohužel se její zdravotní stav od minulé návštěvy velmi zhoršil. Prateta si knihu s mou pomocí prohlédla, ale neměla již sil k trefným komentářům, kterými mou práci po celou dobu provázela.

Na poslední návštěvu před odevzdání práce jsem přijela také se záměrem nakreslit portrét pratety. Jedná se o kresbu o formátu 50x70, která se od ilustrací použitých v knize odlišuje tím, že byla pořízena podle živého modelu. Portrét jsem umístila do hliníkového rámu o rozměrech 50x70 cm. V kresbě je znát odraz únavy životem, kterou prateta během portrétování několikrát zmínila, a má bolest nad jejím odcházením, jež na mě v její přítomnosti tak silně doléhala.³⁴

7.4 Originály kreseb

K praktické části je přiložena též složka s originály ilustrací, pro porovnání kvality digitalizace kreseb a jejich skutečné velikosti. Na kresby jsem vytvořila jednoduché desky z papíru.

³⁴ Příloha 14-15

8 PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR

„Knihy jsou nositeli paměti, tím, co pomáhá uchovávat při životě myšlenky a životní zkušenosti těch, kteří zde s námi již nejsou. Kniha je to, co přetrvává staletí i v pomíjivosti světa. Tím, že jsou knihy tištěny ve více exemplářích, skýtají naději, že to, co je v nich uloženo, ponese dalším generacím, že to nezmizí v propadlišti zapomnění.“ ŠULC³⁵

Svou knihou se zařazují do produkce autorských knih. „Autorská kniha jako svébytné médium je setrvalou součástí umělecké scény od druhé poloviny 20. století.“³⁶

Na tomto místě bych připomenula několik autorů, jejichž dílo mě inspirovalo. Jedná se o konceptuální umělkyni Kateřinu Šedou. „Ve své práci „Je to jedno/It Doesn't Matter“ se věnuje výzkumu života své babičky. Pěťasedmdesátiletou rezignovanou ženu přiměla vzpomínat na její život. Jako bývalá dlouholetá vedoucí skladu nástrojů v Domácích potřebách v Brně si pamatuje přes 650 druhů zboží, včetně jejich cen. Pod vedením své vnučky je začala kreslit a společně dokázaly najít pro babičku smysluplnou činnost. Zároveň přitom mizela její osudná věta – „Je to jedno“. 176 kreseb ze „skladu“ je doplněno dlouhým rozhovorem, který K. Šedá se svou babičkou vedla.“³⁷

Dále by podotkla knihu ilustrátora Petra Síse. „V knize „Tibet. Tajemství červené krabičky“ Petr Sís proplétá složité vyprávění ze tří různých perspektiv: z pohledu Vladimíra Síse otce prostřednictvím deníkových záznamů; z pohledu Petra Síse dítěte, které vidí Tibet ve svých dětských snech; a z pohledu Petra Síse

³⁵ ŠULC, Jan. Redaktor nakladatelství Torst. TABOOK. *Festival malých nakladatelů v Táboře*. [cit. 2013-04-28]. Dostupné z: <http://tabook.cz/domains/tabook.cz/index.php/o-festivalu--about-festival/>.

³⁶ KRUEGER, Stephanie. *Evropská autorská kniha*. [cit. 2013-04-28]. Dostupné z: <http://www.techlib.cz/cs/1935-abot-evropska-autorska-kniha/>.

³⁷ ŠEDÁ, Kateřina. *Je to jedno/It doesn't Matter*. [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.kosmas.cz/knihy/129541/je-to-jedno-it-doesnt-matter/>.

dospělého, obracejícího pohled zpátky do dětství a komentujícího jednotlivé příběhy. Hlasy otce a syna jsou odlišeny i graficky: záznamy otce v deníku jsou zprostředkovány psacím písmem na podkladě připomínajícím zažloutlý starý papír. Vyprávění dospělého syna je naopak tištěno věcným černým písmem na obyčejném bílém podkladě. A mezi tím vším jsou obrázky – poetické, v sytých barvách, s opakujícími se motivy.“³⁸

Velmi mě inspirovaly fotografické portréty Dagmar Hochové. Při své práci jsem také nahlížela na brilantní kresebné portréty, které vytvořil Jean Auguste Dominique Ingres. Bohatým zdrojem inspirace pro mě jsou kresby a skici autora Henri de Toulouse-Lautreca.

Zmínila bych se ještě o obecné platnosti tématu, které jsem zpracovávala. Odjakživa bylo pro lidi důležité znát své kořeny a nějakým způsobem se je pokusit uchopit. Jedinci po nich pátrají v archivech či pomocí genetických testů. Myslím si, že rodina zůstane aktuálním námětem navěky.

„Snaha přivlastnit si vzácné okamžiky prožívané se svými drahými byla a je jednou ze základních motivací, proč lidé berou do ruky fotoaparát. Zadržet čas a zachovat alespoň něco z toho, co se nevyhnutelně propadá do mlhy zapomnění, je odvěkou lidskou snahou. Jestliže v hloubi minulosti bylo touto snahou motivováno psaní kronik a deníků, které byly někdy ilustrovány kresbami, s rozvojem a postupným technologickým usnadňováním fotografie došlo k zásadnímu obratu. Psané osobní deníky a rodinné kroniky byly do značné míry nahrazeny fotografickými alby nebo kombinací obojího. Tak se fotografie stala novodobým médiem osobních, často přímo rodinných, vizuálních deníků a kronik.“³⁹

³⁸ ZDRAŽILOVÁ, N. *Tibet. Tajemství červené krabičky*, Petr Sís. [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.detiaknihy.cz/?p=58>.

³⁹ BAŇKA, P. *Fotograf*. Praha: Fotograf07 o. s., 2009, roč. 8, č. 13. Editorial, s. 2.

9 SLABÉ STRÁNKY

Za slabou stránku považuji především to, že mi počáteční rozhodování o volbě člověka, pro kterého knížku vytvořím, trvalo příliš dlouho. Vzniklé nedokonalosti tedy pramenily především z nedostatku času.

Výtkou, či spíše vyjádřením lítosti, které se mi od mé pratety v průběhu práce dostávalo, bylo právě to, že kdybych knihu začala zpracovávat dříve, mohla by se na její tvorbě aktivněji podílet a předat mi toho mnohem více. Teď už jí to zdravotní stav nedovoloval a důležitá rozhodnutí týkající se koncepce knihy jsem musela převzít do svých rukou.

V průběhu intenzivní práce na kresbách jsem se postupem času zdokonalovala. S ilustracemi, které jsem vytvořila zpočátku, jsem byla následně nespokojená. Protože mi nezbýval čas ilustrace nakreslit znovu, do knihy jsem je i přesto zařadila. Je možné, že právě díky tomu je podoba ilustrací živější, tudíž to ve výsledku jako příliš velké negativum nechápu.

Mezi další slabé stránky patří technologická omezení, tedy digitalizace kreseb a následný digitální tisk. Oproti knihám, které jsem zpracovávala dříve, jsem volila šetrnější úpravu ilustrací v programu Adobe Photoshop než obvykle. Výsledek je mnohem lepší, ale ve srovnání s originály kreseb digitální reprodukce stále pokulhává. Výhodou je však snadná reprodukce knihy.

Dále bych zmínila možné typografické chyby v úpravě knihy. Protože se typografii a knižní úpravě teoreticky věnuji, vím jak časově náročné je podchytit veškeré nedokonalosti a kolik se jich může objevit. S tím se pojí i nedbalá korektura textu. Text jsem ke korektuře zadala, ale nezbýval mi čas k důsledné opravě chyb ve výsledné sazbě. Tolik času, který by si text zasloužil, jsem mu nemohla věnovat. Omlouvá mě snad jen to, že tyto úpravy patří specializovaným profesím.

Více času bych také chtěla věnovat přípravě letáku, potenciál materiálů, které jsem nashromáždila, by se dal využít lépe.

10 SILNÉ STRÁNKY

Věřím, že se mi podařilo z velké části splnit cíle, které jsem si na počátku práce kladla. Domnívám se, že jsem ve výsledku vytvořila svébytnou knihu, jejíž jednotlivé části tvoří harmonický celek. Počínaje ilustracemi, vybranými fotografiemi, přes grafické řešení knihy a sazbu textu, až po výběr papírů, tisk a knihařské zpracování.

Jsem přesvědčena, že jednotlivé ilustrace mají svou hodnotu, i když jsou pouhým „přepisem“ fotografií. Za velké pozitivum považuji to, že se mi do některých tváří podařilo vnést výraz, živost a podobu. V této souvislosti bych zmínila portrét Františka Kožíška na straně 13, portrét Anny Vaníčkové, roz. Markové na straně 21, svatební skupinu ze stran 26-27, rodinu Vaníčkových na straně 30, děti ze strany 47, děvčata na dvoustranně 56-57 a mysliveckou společnost ze stran 74-75. Za zdařilou pokládám také ilustraci se žebříňákem na dvoustranně 41-41. Za podařený považuji i portrét pratety, zhotovený sice v časové tísní, ale zachycující pratetu tak, jak jsem ji v tu chvíli viděla, sešlou náhlým onemocněním a celkovým vyčerpáním.

Za nejdůležitější však pokládám fakt, že jsem svou pratetu opravdu potěšila svým zájmem o rodinnou historii, o zpracování rukopisů, které léta ležely nepovšimnuty, a především o ni samotnou. V devadesáti dvou letech jsem u ní probudila zájem, novou chuť k práci a očekávání něčeho jiného než blízkého konce. To mi potvrdila i její dcera, profesí psychologka.

Potěšilo mě i zjištění, že o knihu vznikl zájem mezi jejími vnoučaty a dalšími příbuznými. Tímto se splnilo mé přání, aby byla výsledná kniha přínosná i pro někoho dalšího a její působení se neomezilo jen na školní půdu a můj šuplík.

Nashromáždila jsem poměrně mnoho materiálu, který se do knihy nevešel, a ráda bych s ním ještě v budoucnu pracovala. Nepovažuji proto tuto práci za definitivně uzavřenou.

11 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

a) Knižní a periodická literatura

BARTHES, Roland. *Světlá Komora: Poznámka k fotografii*. Praha: Agite / Fra, 2005. ISBN 80-86603-28-8.

HLAVSA, O., WICK, K. *-Písmo ilustrace kniha*). Praha: SNTL-Nakladatelství technické literatury, 1976.

HOCHOVÁ-REIHARDOVÁ, D. *Konec chleba, počátek kamení*. Praha: Torst 2001. ISBN 8072151657, 9788072151653

KONÍČKOVÁ, A. *Paměti mého rodu*, Autorská kniha: Plzeň 2013.

KRÁL, Jindřich. *Moderní knihařství: Souborné zpracování poznatků oboru*. Brno: Sursum, 1999. ISBN 80-857999-49-9.

PECINA, Martin. *Knihy a typografie*. Brno: Host, 2011. ISBN 978-80-7294-393-7.

PROKSCH, Nikolas. *Listování: Moderní knižní kultura ve sbírkách Muzea umění Olomouc*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2009. ISBN 978-80-87149-25-6.

ŠTOLL, M. a kol. *Český film: Režiséři – dokumentaristé*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-417-3

MRÁZ, Bohumír. *Ingres: Kresby*. Praha: Odeon, 1983.

Fotograf. Praha: Fotograf07 o. s., 2009, roč. 8, č. 13. ISSN 1213-9602.

b) Internetové zdroje

GRANDPAPÍR. *FLORA - 1 gardenia*. [cit. 2013-04-29].

Dostupné z: <http://grandpapier.cz/1-gardenia-480/>

ŠEDÁ, Kateřina. *Je to jedno/It doesn't Matter*. [cit. 2013-04-29].

Dostupné z: <http://www.kosmas.cz/knihy/129541/je-to-jedno-it-doesnt-matter/>

KRUEGER, Stephanie. *Evropská autorská kniha*. [cit. 2013-04-28].

Dostupné z: <http://www.techlib.cz/cs/1935-abot-evropska-autorska-kniha/>

TABOOK. *Festival malých nakladatelů v Táboře*. [cit. 2013-04-28]. Dostupné z:

<http://tabook.cz/domains/tabook.cz/index.php/o-festivalu--about-festival/>

VALOCH, Jiří. *Autorské knihy*. [cit. 2013-04-25].

Dostupné z: <http://concept.avu.cz/studijni-texty-study-scripts/collatanea-prosperova-knihovna/kniha/autorske-knihy/lang/en-us/>

WIKIPEDIA. *Portrétní fotografie*. [cit. 2013-04-28].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Portr%C3%A9tn%C3%AD_fotografie

ZDRAŽILOVÁ, N. *Tibet. Tajemství červené krabičky, Petr Sís*. [cit. 2013-04-29].

Dostupné z: <http://www.detiaknihy.cz/?p=58>

12 RESUMÉ

The theoretical part of the thesis deals with the topics “artist’s book” and “family portrait”. The topic of the practical part is BOOK FOR. The main aim was to create artist’s book for someone who is not able to produce his or her own book as a tool for communication. The concept was based on collaboration between me as a co-author and the person who I have chosen.

The person I have finally chosen was my grandaunt. She has written manuscripts about the history and heritage of our parentage several years ago. This manuscripts as well as old family portraits which fascinate me for certain period of time led to decision to work together with my grandaunt in order to realize the book.

During my research period that was mainly focused on collecting materials, I have been visited my grandaunt four times. Become acquainted with her person, I started to think about the conception of the book. My aim was to create publication suiting to my grandaunt in every aspect.

The inner structure of the book includes three main chapters and four “stays”, based on my visits. The first chapter is about grandaunt parentages. The second one tells the stories from her childhood memories and the last one is about structure of the year in the old times.

The final size of the book is 285x220mm, 80 pages. Publication contains 33 drawings based on family old photos and 5 nowadays photos, which was taken during my visits. I have created booklet from some pictures which depict grandaunt youth and some others interesting photos in order to make advertising for the book. The last part of my practical thesis is a portrait of my grandaunt in live size.

13 SEZNAM PŘÍLOH

Seznam příloh dokumentující praktickou část diplomové práce

Příloha 1

Výběr fotografií pořízených během návštěv u prarady

Příloha 2

Ukázka materiálů; rukopisy a rodinné fotografie

Příloha 3

Výběr předmětů po předcích; ukázka frotáže a monogramu

Příloha 4

Ukázka fotografické předlohy a siluety nakreslené tuší

Příloha 5

Lavírovaná kresba tuší a kresba tužkou

Příloha 6

Svatební fotografie z rodinného archivu a digitálně upravená kresba

Příloha 7

Dokumentace kresby a dokončovacích knihařských prací

Příloha 8

Dokumentace počtu zhotovených knih

Příloha 9

Dokumentace autorské knihy „Paměti mého rodu“

Příloha 10

Dokumentace autorské knihy „Paměti mého rodu“

Příloha 11

Dokumentace autorské knihy „Paměti mého rodu“

Příloha 12

Dokumentace autorské knihy „Paměti mého rodu“

Příloha 13

Dokumentace letáku k autorské knize „Paměti mého rodu“

Příloha 14

Předání knihy mé pratetě Anně Koníčkové a dokumentace kresby portrétu

Příloha 15

Portrét

Příloha 16

CD s kompletní teoretickou a praktickou částí práce

Příloha 1

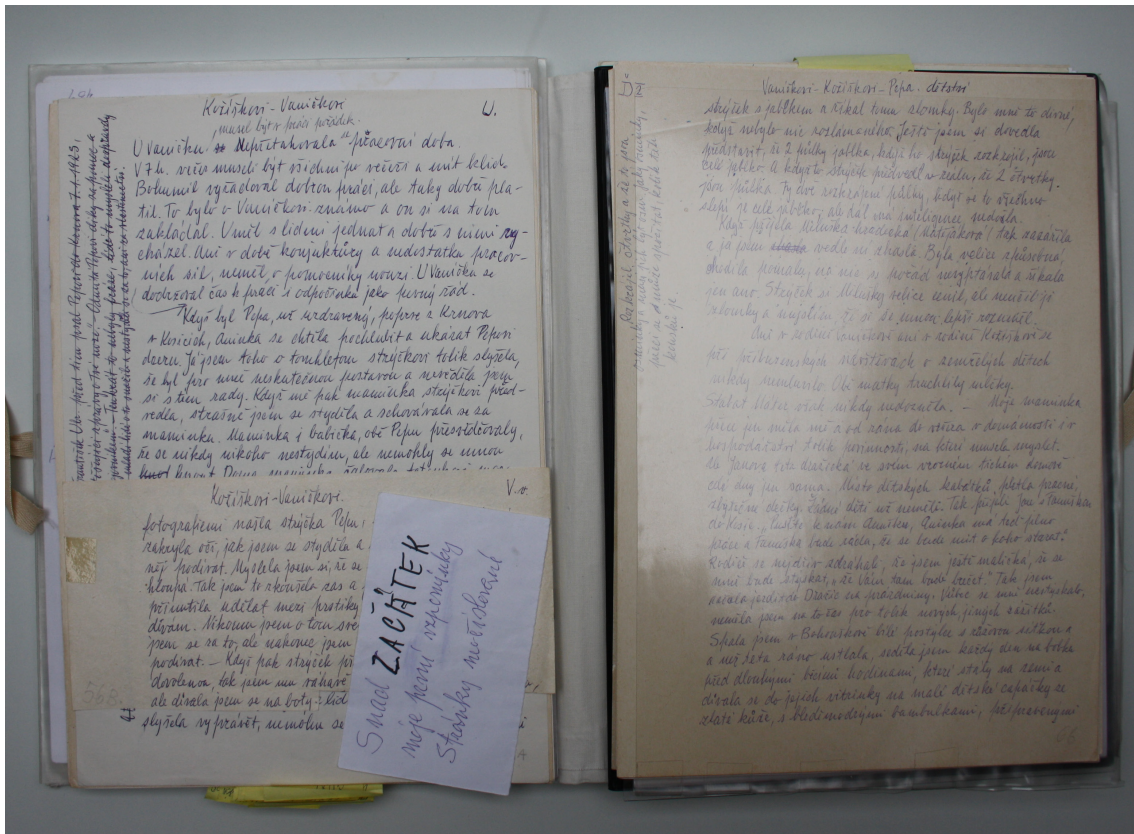

vlastní fotografie

vlastní fotografie

Příloha 2

vlastní fotografie

rodinné fotografie

Příloha 3

vlastní fotografie

vlastní fotografie

Příloha 4

rodinná fotografie

vlastní kresba

Příloha 5

vlastní kresba

vlastní kresba

Příloha 6

rodinná fotografie

vlastní kresba

Příloha 7

autor fotografie: Zbyněk Janoušek

autor fotografie: Sandra Čechová

Příloha 8

vlastní fotografie

vlastní fotografie

Příloha 9

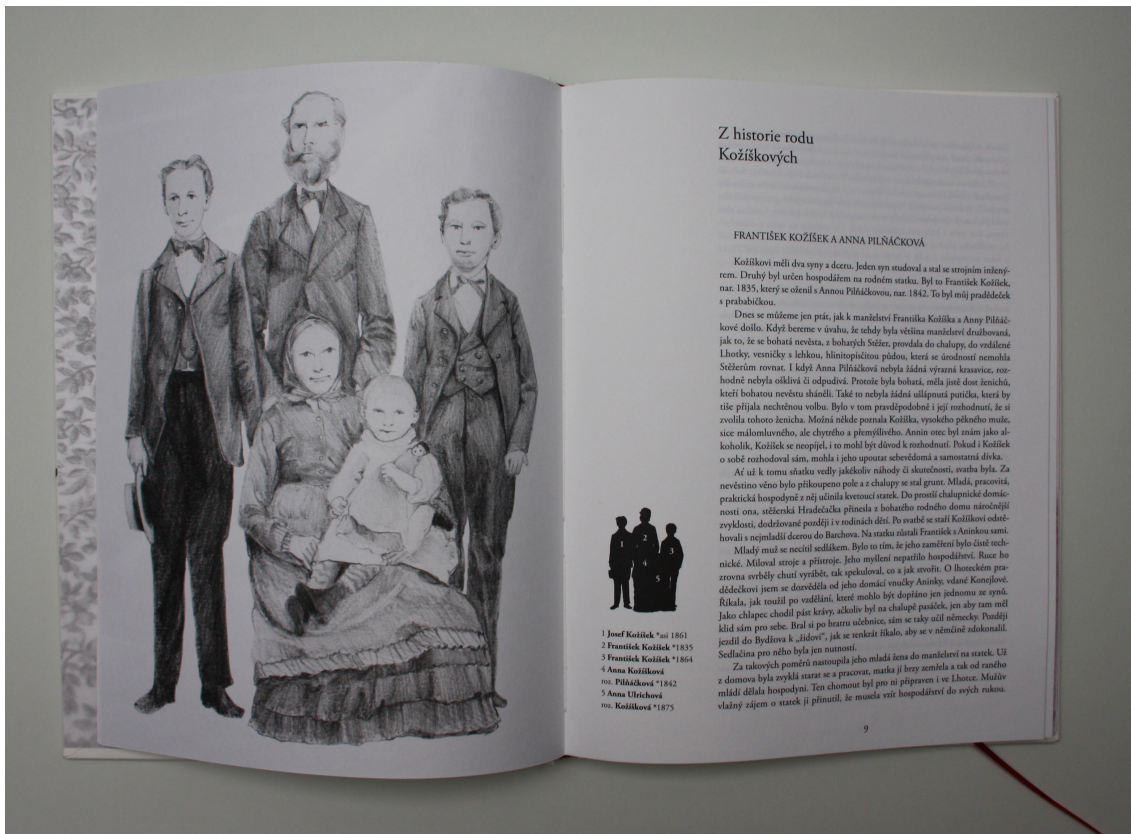

vlastní fotografie

Příloha 10

vlastní fotografie

vlastní fotografie

Příloha 12

vlastní fotografie

Příloha 14

autor fotografií: Antonín Slabý

vlastní kresba